

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område nr.
N68 Skjern å.

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 68 Skjern å.

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Mads Bank-Mikkelsen

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

[xxxxx]

Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område nr. N68 Skjern å og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 1.730 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende

læsning herom henvises til driftsplanen og det tilhørende naturplejeark, som kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

På baggrund af nærværende plejeplan udarbejdes et naturplejeark, der er et bilag til enhedens driftsplanlægning, hvor de specifikke plejetiltag vil være beskrevet på lokalitetsniveau, med bl.a. angivelse af naturtilstand, plejemål, plejetiltag, udløb og prioritering (tidsfølge).

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensynet til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt Natura 2000-område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Skjern Å ligger i en ca. 8 km bred ådal, som blev dannet efter sidste istid af smeltevand fra den østlige isbræ. Åen er Danmarks vandrigeste vandløb og afvander 11 % af Jylland. Den udspringer nord for Vejle og løber mod vest og udmunder med delta i Ringkøbing Fjord. Langs åen findes arealer med overdrevs-, hede- og rigkærsvegetation. Skjern Å er et område af stor betydning på grund af forekomsten af den nationalt sjældne og globalt truede planteart vandranke, Skjern Ålaksen, der er den sidste rest af den population, der stammer fra istiden, samt forekomsten af Odder og Grøn Kølleguldsmed.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til Natura 2000-planen. På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af følgende naturtyper og arters levesteder: vandløb, surt overdrev, samt vandløbsarter, især laks, vandranke og en meget stor og udbredt bestand af grøn kølleguldsmed. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Verdens måske største bestand af vandranke findes således i den del af Sydlige Parallelkanal ved Skjern, der fortsat findes efter gennemførelse af det store naturgenopretningsprojekt. Herudover yngler Skjern Å-laksen, som tilhører den oprindelige laksestamme, i hele hovedløbet.

Naturstyrelsens arealer består hovedsageligt af store sammenhængende ferske engarealer, der græsses i sommerhalvåret. Dog med en variation af naturtyper da området også rummer lyngklædte hedearealer, overdrev, rørskov og mindre moseområder med småsøer og pilekrat og i øvrigt åbne vandflader heriblandt ikke mindst den genslyngede Skjern Å. Da arealerne er naturgenoprettede i forbindelse med Skjern Å-projektet, som blev afsluttet i 2003, er kun nogle få hektar registreret som habitatnaturtyper.

I gennemsnit græsser ca. 800 kreaturer og et mindre antal heste og får i området. Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	13,8
4030	Tør hede	6,4
6410	Tidvis våd eng	4,4
7140	Hængesæk	0,8
Hovedtotal		25,4

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Grøn kølleguldsmed
- Havlampret
- Bæklampret
- Flodlampret
- Laks
- Damflagermus
- Odder
- Vandranke

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 3 plejetiltag hvilket omfattede Græsning, rydning af opvækst samt afbrænding af hede i mindre omfang.

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede rydning og afgræsning på tidvis våd eng. Forud for græsningen er arealet ryddet for opvækst og hegnet. Alle materialer fra rydningsindsatsen er bortkørt bort set fra rodkager som ikke er opgravet. Der har været særlig fokus på at fjerne materialet for at mindske den organiske ophobning.

Hedearealerne er blevet brændt, slået og siden afgræsset med henblik på at forynge lynge og favorisere hedeplanter frem for græs via græsning.

I og omkring hængesækken er opvækst søgt ryddet for at sikre tilstrækkelig lyseksponering af hensyn til floraen.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsats er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsats har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsats (antal)	4	Gennemførte indsats (areal)	4,58	100 %
Ikke-gennemførte indsats (antal)	0	Ikke-gennemførte indsats (areal)	0 ha	0 %

Tabel c: Oversigt over konkrete indsats der ikke er gennemført med begrundelse

Natur type	Naturtype navn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for manglende gennemførelse
6410	Tidvis våd eng	Naturtype-bevarende pleje	Rydning af opvækst	1	Del af arealet kunne ikke hegnes og afgræsses grundet vanskelige terrænforhold.

Tabel X: Oversigt over ikke-planlagte indsatser der er gennemført, som gavner arter eller naturtyper i udpegningsgrundlaget.

Naturtype	Naturtypenavn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt plejetiltag
6410	Tidvis våd eng	Naturtype-bevarende pleje	Rydning af opvækst	0,5	Grundet tilgroning med pil.
Art (navn)	Artstiltag	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt artsplejetiltag			
Laks	Etablering af gydebanke r og fysisk vandløbsvariation.	Der var ikke planlagt etablering af gydebanker, stenbunker og store sten forarterne laks og havlampret, der var nævnt i indsatsprogrammets konkrete retningslinjer. På grund af et samarbejde med Danmarks Center for Vildlaks og frivillige, viste der sig dog mulighed for at etablere nye gydebanker, stendynger samt udlægning af store sten der gavner arternes levestandard.			

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Indsatsen har overordnet set vist sig værende effektiv når plejen følges op med afgræsning på lysåbne naturtyper. Plejetiltag der ikke kan følges op med græsning har således kun begrænset langsigtet effekt grundet efterfølgende tilgroning.

Konkrete erfaringer

- Afbrænding af hede med efterfølgende afgræsning eventuel suppleret med ét årlig slæt har vist sig værende nyttig ift. fremme af hedearealer. De dele af heden som kan afgræsses vil også fremadrettet blive afgræsset.
- Rydning af opvækst på hængesæk har vist sig værende utilstrækkelig idet de ikke grundet forholdene kan følges op af græsning. Rydningen vil fremadrettet og om muligt tage udgangspunkt i at trække træer og buske op med rod og ikke som udført ved nedskæring.
- Græsning har på tidvis våd eng, efter rydning, vist sig værende effektivt ift. til at begrænse tilgroning med primært pil. Dog skal nedskæringen følges op med endnu en mindre nedskæring af oversete småtræer og andet som har overlevet nedskæring og afgræsning.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal
- Lysåbne habitatnaturtyper med planlagt indsats
- Lysåbne habitatnaturtyper uden planlagt indsats

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng mellem forekomster af rigkær og sure overdrev med henblik på at gøre arealerne mere robuste overfor for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer og for at bidrage til etablering af større driftsenheder
- Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearaler med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.
- Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på naturtypen *tør hede* med fokus på arealer med en forekomst på over 10 %.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for Natura 2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I naturplejearket der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning på 3,2 ha. heder og afgræsning af 6,9 ha. surt overdrev jf. nedenstående skema.

Endvidere er 3,2 ha. hede i cyklisk drift med lyngslæt og pletvise afbrændinger med års mellemrum på. Det er dog usikkert om der i nærværende plejeperiode vil være behov herfor idet de fleste hedearealer for nyligt er enten afhøstet eller brændt.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af rydning af bevoksning på 0,3 ha. tidvis våd eng, rydning af bevoksning på 0,2 ha. tør hede og rydning af bevoksning på 0,1 ha. på surt overdrev.

Der vil som udgangspunkt ikke ske en indsats med henblik på begrænsning af problematisk færdsel generelt ud over gældende lovgivning for offentlighedens adgang til Skjern enge inden for projektområdet.

Table e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	6,9
			Naturtypebevarende pleje	6,9
	4030	Tør hede	Sikring af naturtypen	3,2
			Naturtypebevarende pleje	3,2
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	3,5
			Naturtypebevarende pleje	0,9
7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	0,8	
Total				25,4

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Løbende plejetiltag er de plejetiltag som gentages med faste intervaller som led i den løbende drift af arealerne.

Areal omfattet af indsatsen (ha)			Omfattet af eksisterende planlægning	Total	
	Naturtype	Plejetiltag			
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Rydning af opvækst	Nyt	5,6
			Græsning	Eksisterende	6,7
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	6,7
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Nyt	1,4
	4030	Tør hede	Græsning	Eksisterende	5,3
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	3,0
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	3,0
	6410	Tidvis våd eng	Rydning af opvækst	Nyt	0,6
			Græsning	Eksisterende	0,8
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	0,8
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,8
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	2,6
7140	Hængesæk	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,8	
Hovedtotal				41,1	

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Enkeltstående plejetiltag er de plejetiltag der ikke gentages, eksempelvis hegning, førstegangstrydning, lukning af grøfter og dræn.

Areal omfattet af indsatsen (ha)			Omfattet af eksisterende planlægning	Total
	Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Eksisterende	5,6
			Nyt	0,1
	4030	Tør hede	Eksisterende	3,0
			Nyt	0,2
	6410	Tidvis våd eng	Eksisterende	0,8
Nyt			0,3	
Hovedtotal				10,1

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne grøn køllegræs, bæklampret, havlampret, flodlampret, laks, damflagermus, odder og vandranke end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af naturplejearketet, der ligger som bilag til driftsplanen.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- Det samlede areal af naturtyper og levesteder for arter er i fremgang, såfremt naturforholdene tillader det.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område nr. N68 Skjern enge.

Skjern Å ligger i en ca. 8 km bred ådal, som blev dannet efter sidste istid af smeltevand fra den østlige isbræ. Åen er Danmarks vandrigeste vandløb og afvander 11 % af Jylland. Den udspringer nord for Vejle og løber mod vest og udmunder med delta i Ringkøbing Fjord. Længs åen findes arealer med overdrevs-, hede- og røgekærvegetation. Skjern Å er et område af stor betydning på grund af forekomsten af den nationalt sjældne og globalt truede planteart vandranke, Skjern Ålaksen, der er den sidste rest af den population, der stammer fra istiden, samt forekomsten af Odder og Grøn Kølleguldsmed.

Naturstyrelsens arealer består hovedsageligt af store sammenhængende ferske engarealer, der græsses i sommerhalvåret. Dog med en variation af naturtyper da området også rummer lyngklædte hedearealer, overdrev, røskove og mindre moseområder med småsøer og pilekrat og i øvrigt åbne vandflader heriblandt ikke mindst den genslyngede Skjern Å. Da arealerne er naturgenoprettede i forbindelse med Skjern Å-projektet, som blev afsluttet i 2003, er kun nogle få hektar registreret som habitatnaturtyper.

I gennemsnit græsser ca. 800 kreaturer og et mindre antal heste og får i området.

For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til Natura 2000-planen. På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
6230	Surt overdrev	13,8
4030	Tør hede	6,4
6410	Tidvis våd eng	4,4
7140	Hængesæk	0,8
Hovedtotal		25,4

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i de følgende tabeller:

- Lysåbne naturtyper

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
	Naturtype	Målsætning	Total	
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	6,9
			Naturtypebevarende pleje	6,9
	4030	Tør hede	Sikring af naturtypen	3,2
			Naturtypebevarende pleje	3,2
	6410	Tidvis våd eng	Sikring af naturtypen	3,5
			Naturtypebevarende pleje	0,9
7140	Hængesæk	Sikring af naturtypen	0,8	
Total			25,4	

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total	
	Naturtype	Plejetiltag				
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Rydning af opvækst	Nyt	5,6	
			Græsning	Eksisterende	6,7	
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	6,7	
	4030	Tør hede	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Nyt	1,4	
				Eksisterende	5,3	
				Eksisterende	3,0	
			Græsning	Nyt	3,0	
				Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	3,0
				Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	3,0
	6410	Tidvis våd eng	Rydning af opvækst	Nyt	0,6	
				Eksisterende	0,8	
			Bekæmpelse af andre problemarter	Nyt	0,8	
				Eksisterende	0,8	
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	2,6	
	7140	Hængesæk	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,8	
Hovedtotal				41,1		

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)			Omfattet af eksisterende planlægning	Total	
	Naturtype	Plejetiltag			
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Hegning	Eksisterende	5,6
			Rydning af bevoksning	Nyt	0,1
	4030	Tør hede	Hegning	Eksisterende	3,0
			Rydning af bevoksning	Nyt	0,2
	6410	Tidvis våd eng	Hegning	Eksisterende	0,8
Rydning af bevoksning			Nyt	0,3	
Hovedtotal				10,1	

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at:

- Naturtilstanden for naturtyper og levesteder for arter i tilstandsklasse I og II er stabil eller i fremgang, mens tilstanden for naturtyper og levesteder for arter i ugunstig tilstandsklasse III-V er i fremgang.
- Det samlede areal af naturtyper og levesteder for arter er i fremgang, såfremt naturforholdene tillader det.
- Det samlede areal og tilstanden af levestederne for laks, havlampret og flodlampret stabiliseres eller øges.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk